

ЕКОНОМІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В АПК

Постановка проблеми. В даний час агропромисловий комплекс країни зазнає ряд суттєвих проблем: фінансову нестабільність, відсутність законодавчих гарантій, низький рівень менеджменту. Є також цілий ряд проблем, обумовлених галузевим характером сільського господарства: низький рівень рентабельності, декапіталізація, технічна деградація. Відсутність необхідних грошових надходжень призвело до високого рівня фізичного зносу більшої частини основних засобів, багаторазовому скороченню закупівель нової техніки та обладнання. Стан сільського господарства ускладнюється недостатньою виручкою від реалізації продукції, недосконалістю фінансово-кредитного механізму. Бюджетні кошти, які виділяє держава на розвиток аграрного сектора, обмежені. Тому залучення в галузь інвестицій має нині вкрай важливе значення. Можливість їх здійснення виникає у разі, якщо організація або сама володіє необхідними ресурсами (внутрішні резерви), або може залучити ці ресурси ззовні (зовнішні джерела).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження різноманітних аспектів теорії та практики інвестицій, джерел фінансування інвестицій в АПК, що мають важливе значення для забезпечення ефективності вкладення капіталу, досліджували як зарубіжні вчені Колеман Д., Фуллер Б., Херстейн Р., Джоргенсон Д., Крелле В., Лернер Д., Мегінсон В., Ромер П., Шмідт Р., Солоу Р., так і вітчизняні І. Т. Балабанов, І. О. Бланк, В. П. Горьовий, С. О. Гуткевич, А. А. Задоя, О. В. Захарчук, М. І. Кісіль, М. Ю. Коденська, В. Г. Чабан, І. В. Ліпсіц, І. І. Лукінов, П. І. Юхименко, Г. М. Підлісецький, М. М. Кропивко, П. Т. Саблук та інші.

Водночас, питання організації процесу формування і використання джерел фінансування інвестицій в АПК, економічні інструменти його організації, потребують подальшого вивчення. Практична значимість та необхідність вирішення цих питань зумовили вибір теми дослідження.

Виклад основного матеріалу. Особливості транзитивної економіки вимагає не стільки прямих державних інвестицій, скільки радикальної зміни кредитно-грошової, податкової політики, створення адекватних ринкових механізмів організаційно-правових передумов інвестування реального сектора економіки. У багатьох регіонах в даний час знижується виробництво у великих колективних сільськогосподарських підприємствах, зменшується товарність сільськогосподарського виробництва [4, с. 3-10]. До цього слід додати, що самі природні умови сільського господарства ставлять його в нерівноправне становище з іншими галузями (сезонність виробництва, уповільнений оборот капіталу, розосередженість на великій території і неможливість в силу цього протистояти галузям-монополістам, необхідність більш високого органічної будови капіталу). АПК опинився в більш важкому становищі, ніж інші галузі матеріального виробництва. Посилився диспаритет цін; в результаті – частка збиткових підприємств у сільському господарстві набагато вища, ніж в інших галузях виробництва.

Рішення проблеми оздоровлення економіки збиткових та низько рентабельних організацій агропромислового комплексу залишається однією з гострих проблем і вимагає невідкладних державних заходів. Раніше діюча в країні практика оздоровлення економіки неплатоспроможних господарств із застосуванням законодавчо передбаченої процедури банкрутства дозволяє зробити висновок, що цей шлях не сприяв відновленню платоспроможності, так як заборгованість, накопичена в силу об'єктивних і суб'єктивних причин, не дозволяла найближчим часом відновити платоспроможність товаровиробників. Реструктуризація даної заборгованості державою не гарантувала вирішення проблеми.

Стратегія розвитку агропромислового комплексу не передбачала істотного збільшення державного фінансування АПК.

Проте в сучасному суспільстві динамічно розвиваються промислові та переробні підприємства, фінансово-промислові групи, які володіють значними власними фінансовими ресурсами, можливостями залучення позикових коштів і готові вкладати їх у сільське господарство через створення інтегрованих структур, в основу яких закладаються можливості концентрації власності шляхом скупки, обміну, оренди паїв та акцій, земельних часток. Діяльність багатьох аграрних холдингів не обмежується інтеграцією і експансією, а підкріплюється готовим технологічним пакетом, що передбачає хороший посівний матеріал, комплекс добрив і засобів захисту [1]. У свою чергу, успіх аграрних холдингів багато в чому залежить від політики місцевої влади, яка може створити сприятливий клімат для інвестицій, погашаючи борги сільськогосподарських підприємств, основна частина яких припадає на пені і штрафи за прострочені платежі, що виникають через існуючу систему оподаткування, що не враховує сезонний характер виробництва і надходження фінансових ресурсів в сільське господарство, тим самим, дозволяючи інвестиційним компаніям розвивати вигідний бізнес. Адже представники аграрних холдингів насичують внутрішній ринок не тільки сировинними продуктами, а й продуктами більш глибокої переробки. Такі специфічні продукти та інгредієнти, що вимагають переробки великих обсягів зерна, картоплі та інших сільгоспкультур, які зараз імпортуються, у країни могли б виробляти підприємства агропромислового комплексу. Даний напрямок залишається не вивченим не тільки для інтегрованих об'єднань, але і для приватних інвесторів.

Аналіз ефективності роботи сільськогосподарських підприємств показав, що більш стійке економічне становище мають ті з них, які з урахуванням кон'юнктури ринку створили в рамках підприємства відносно замкнутий цикл «виробництво-переробка-реалізація». Це дозволяє їм продавати без посередників значну кількість продукції і отримувати додаткові доходи, що забезпечують рентабельність виробництва. Проте створення в кожному сільськогосподарському підприємстві власної переробки при наявності невикористовуваних потужностей великих переробних і харчових підприємств є вимушеною мірою і пояснюється помилками, допущеними при проведенні реформ. Тому пріоритети слід віддавати розвитку кооперації та агропромислової інтеграції, які є важливою умовою зниження витрат виробництва і обігу, сприяють підвищенню прибутковості всіх учасників процесу виробництва, переробки та реалізації продукції, залученню інвестицій в аграрну сферу і відновленню її виробничого потенціалу.

В даний час в світі намітилася чітка тенденція укрупнення аграрного бізнесу, до того ж український ринок зараз привабливий тим, що всі інші прибуткові ринки вже поділені, причому бар'єр входження на ринок сільськогосподарської продукції низький, конкуренція на ньому поки відносно слабка, а віддача може бути високою [2, с. 311].

Для отримання високих і стабільних прибутків аграрним бізнесом треба займатися впритул і дуже довго, враховуючи сільську специфіку; особливості сільського бізнесу (орієнтованість на вирішення соціальних проблем села та розвиток сільської інфраструктури); психологію сільських жителів. Найчастіше потенційні інвестори недостатньо чітко прораховують майбутні аграрні ризики, пов'язані з екологічною відповідальністю, високою залежністю від погодних умов, непередбачуваністю вчинків місцевої влади, які, часто зацікавлені в покупці інвесторами збиткових господарств і претендують на частку доходів. Ще одна група проблем пов'язана з кадровими ризиками: з нестачею агрономів, зоотехніків та інших спеціалістів, а також з особливостями менталітету українського селянства.

Загалом є всі підстави для переведення села в український бізнес. Серед економічних інструментів організації підприємницької діяльності регіону слід виділити – лізинг. Підприємцю простіше отримати майно по лізингу, ніж брати кредит на його придбання. Інвестиції у формі майна знижують ризик неповернення коштів, так як за

лізингодавцем на весь період дії договору зберігається право власності на передане майно. Основна перевага лізингу – можливість використання податкового щита за рахунок прискореної амортизації предмета лізингу. Грамотне планування підприємством своєї амортизаційної політики при розробці та реалізації інвестиційних (у тому числі лізингових) проектів дозволяє мінімізувати виплати податку на прибуток і збільшити чисті грошові потоки.

За посередництва лізингової компанії можуть стати доступними найдорожчі машини та їх комплекси. В ідеалі лізинг дозволяє ефективніше розподіляти бюджетні асигнування, доводити їх до тих, хто працює рентабельно і в змозі повернути гроші за лізинговими рахунками, а також допомагає впроваджувати в сільське господарство нові технології. До того ж якщо прибуток від освоєння інновацій повертати дослідникам у складі лізингової плати, то винагорода буде потрапляти конкретним розробникам. У порівнянні зі звичайним кредитуванням тут в значній мірі знижується ризик лізингодавця як інвестора, а застосування особливих умов договору (наприклад, прискореної амортизації) зменшує суму податкових платежів. В рамках досліджень розглянуто придбання техніки на основі фінансового лізингу [3, с. 54-61]. Планування щорічних платежів, калькуляція собівартості робіт і послуг, а також виручки дозволяють зробити певні рекомендації.

В умовах фінансової нестабільності потенційні недержавні інвестори не націлені на довгострокове вкладення коштів. Потенційними інвесторами сільськогосподарського виробництва можуть бути і посередницько-торговельні організації, і переробні підприємства, які можуть вкладати кошти в розвиток своєї сировинної бази. Вкладення можуть здійснюватися через інтеграцію і розвиток горизонтальної та вертикальної кооперації. Через інтегрування постачальників і переробників сільськогосподарських продуктів можна досягти скоординованості інтересів всіх учасників виробничо-комерційного процесу і вирівнювання їх положення при розподілі доходів. У сільському господарстві існують великі можливості для застосування капіталу, і, хоча в галузі є успішно працюючі компанії, в цілому сільське господарство недооцінене інвесторами.

Централізоване інвестування – реальне джерело розширеного відтворення і структурної перебудови в АПК. Однак значна частина інвестицій спрямовується не на цільові програми розвитку АПК, ліквідацію вузьких місць і його структурну перебудову, а розпорошується по безлічі напрямків і об'єктів, не носить комплексного характеру, що зумовлює низьку капіталовіддача. Дефіцит коштів на інвестиції передбачає також пошук їх нетрадиційних джерел, забезпечених шляхом залучення кредитних ресурсів в АПК із дотриманням державних гарантій вкладень.

Висновки. Головним напрямком сучасної інвестиційної політики має стати створення сприятливого середовища для розширення позабюджетних джерел фінансування капітальних вкладень і залучення приватних (вітчизняних, іноземних) інвестицій у сільське господарство на основі подальшого вдосконалення нормативно-законодавчої бази та державної підтримки ефективних інвестиційних проектів. Системний, тривалий бюджетний дефіцит економіки краю і країни призводить до необхідності пошуку позабюджетних інвестицій та інвесторів, доступних інвестицій, де «ціна капіталу» мінімальна. На регіональному рівні необхідна розробка антикризових інвестиційних програм саморозвитку АПК. Фінансування їх має бути багатоконпонентним, багатоканальним, а основним завданням інвестування – довгострокові вкладення, необхідні для капітального будівництва створюваних або оновлюваних виробничих потужностей з використанням інноваційних технологій автоматизації аграрного бізнесу, обладнання, сільськогосподарської техніки.

Анотація. Приділена увага питанням вивчення економічних інструментів організації процесу формування і використання джерел фінансування інвестицій в АПК. Обґрунтовується можливість визначення інвестиційних стратегій підприємств АПК на

основі оцінки інвестиційної політики. Дається коротка характеристика механізму залучення інвестицій в підприємства АПК.

Ключові слова: інвестиції, фінансування, агропромисловий комплекс, економічні інструменти.

Анотація. Уделено внимание вопросам изучения экономических инструментов организации процесса формирования и использования источников финансирования инвестиций в АПК. Обосновывается возможность определения инвестиционных стратегий предприятий АПК на основе оценки инвестиционной политики. Дается краткая характеристика механизма привлечения инвестиций в предприятия АПК.

Ключевые слова: инвестиции, финансирование, агропромышленный комплекс, экономические инструменты.

Summary. Attention is paid to studying economic instruments of the process of formation and use of sources of financing investments in agriculture. Substantiates the possibility of determining investment strategies in agricultural sector based on an assessment of the investment policy. We give a brief description of the mechanism of attracting investment in agribusiness.

Key words: investment, finance, agriculture, economic instruments.

Список використаних джерел:

1. Банева І. О. Організаційно-економічний зміст та структура адаптивного механізму в трансформаційний період розвитку сільськогосподарських підприємств / Банева І. О. // Ефективна економіка. – 2012. – № 11. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1592&p=1>
2. Маслій В. В. Авторегресійні моделі як інструмент для аналізу процесу іноземного інвестування / В. В. Маслій // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 6. – С. 311.
3. Плахтій М. О. Вплив інвестиційних процесів на економічний розвиток регіону / М. О. Плахтій // Фінанси України. – 2004. – № 8. – С. 54–61.
4. Саблук П. Т. Економічний механізм АПК у ринковій системі господарювання / П. Т. Саблук // Економіка АПК. – 2007. – № 2. – С. 3–10.